

Tusnády László

Ködbe fúlt álmok

Ha a vonat nem zakatolna ütemesen, a végtelen csend itt is uralkodna a fülkében. Határtalan puszta mindenütt, errefelé prérinek nevezik. Már otthon megdobogtatta ez a szó az iskolás fiúk szívét, de nekem a másiktól dobban a szívem fájón: puszta.

Hosszú az út; felhőkarcolók erdeje, ipartelepek, mintagazdaságok, majd egyre gyérülő települések. Régen minden érdekelt; otthon még a lehetetlen kis állomások nevét is felírtam, megjegyeztem, hátha valaki megkérdezi, merre jártam. Ha senki se kérdezte, akkor is jó volt tudni. Abban az időben mindent tudni akartam, megismerni és látni, hívott, csábított minden ismeretlen. Pedig tudhattam volna, hogy önmagunk vagyunk a legismeretlenebbek a számunkra. A vágyak sodornak: ezt teszem, mert jó; ezt szeretem, mert fontosnak tartom, de visszapillantva az elmúlt évekre, azt látom, hogy ha most előttük állnék, mennyire más, pontosabb, egybehangzóbb terveket, célokat tűznék magam elé. Bár ki tudja, hogy akkor boldogabb lennék-e. Az ember nem olyan-e, mint a virág,

amely biztos talajt kedvel, ott virít, a nyári sugárözönt örökkévalónak tartja, az ősz nem szerepel a számításaiban; más talajba téve mégis fonnyad, hervadozik, hiába a fényvarázs. Titkos áramlatok körülfonják életünket, mint emlékek gyökereinkké válnak, húznak valahová. Ezért van az, hogy gyakran nem tudunk örülni akkor sem, ha számításaink szerint éppen megvalósult a tervünk, hiszen ilyenkor úgy érezhetjük, hogy nem is az volt a terv, az talán egészen más volt, valójában elérhetetlen, mint a puszta fölött ragyogó szivárvány.

Itt nem érdekel, hol robogunk keresztül. Egy-egy fa szélhajlította ágai régi pusztai fákat idéznek. Hol vannak azok már? Rég kivágták őket, s én hordom az emlékezetemben több mint tízezer kilométer messzeségben. Ősz volt. A levelek tarka nyája örök akolba tért. Csend honolt mindenütt. A nap lágy sugara simogatta egy kislány arcát, ki nagy utat tett meg mindennap, hogy tanulhasson, de így volt az rendjén. S útközben is tanult; figyelte a madarak nyelvét, a különböző növények alakját, a sürgő-forgó rovarok lázas tevékenységét.

Miért gondol minderre? Hamar eltűnnek az emléket felidéző fák is, de az emlékek megmaradnak. Szeretett a pusztai fák alatt megpihenni. Ilyenkor úgy érezte, piciny valója megszűnik, s beleolvad egy nagy harmóniába. Bár látszólag semmi sem történt, néha suhant el egy-egy madár; a puszta végtelenbe nyúló határait nézve, a rovarnép mintha nem is létezett volna.

Ekkor érezte át először, mily igaz az a vers, amelyet az iskolában tanult, hogy ősszel a természet elalszik, de nem hal meg.

Talán egész élete ez az utazás. Csak otthon összhangban érzett mindent, itt vonatablakból, felhőkarcolóból, s a puszta sem olyan, mint az otthoni. Itt nem tudna feloldódni, de lehet, hogy már otthon sem. Áthatolhatatlan falat emeltek az évek.

Mégse véletlen, hogy a sík vidék látása idézett fel mindent. Miért gondolok az emlékekre? Az újban, az ismeretlenben is az érdekel, ami a régire, az otthonira emlékeztet.

Így utazott Anna hosszú ideig a prérijn keresztül. Kamaszok ágaskodó álma, mit lehet itt találni?

Végre egy állomás következett. Anna már úgy érezte, hogy sohasem fog megállni a vonat.

Ketten szálltak fel; két fiatalember, rokonféléknek látszottak, talán unokatestvérek, de a különbözőségük

is szembeötlött: az egyik sápadt és hallgatag volt, a másik piros arcú, eleven, barátságosan köszönt Annának, és megkérdezte, régóta utazik-e egyedül, és nem zavarják-e társaságukkal. Anna röviden válaszolt. Ezután hosszabb ideig csak a két férfi beszélgetett. Így derült ki, hogy a piros arcú Jack, a sápadt Robert. Rokonaiknál lehettek, az elmúlt ünnepekről folyt a beszélgetés. Ünnepek! Annának már mióta nem volt ünnepe? Hogy nem kell dolgozni, az nem elég. Valami álom, illúzió is kell hozzá. Az nincs meg régóta. Tudta, hogy boldogtalansága gyökerét kell megkeresnie, s csak akkor van kilátás gyógyításra. De ez a keresés mindig messzire vitt.

Belátta, hogy a közelmúlt eseményeit fölösleges bogozgatnia, mert ekkor már változatlanul boldogtalan volt, tehát a gyökerek mélyek.

A válasz. Hányszor nyilallt szívébe a fájdalom, ha erre a szóra gondolt. De vizsgálódásai során mindig erre kellett visszatérnie. Majd ezután, mint már annyiszor, most is újra belátta, hogy az volt a legtermészetesebb dolog. Olyan volt, mint mondat végén a pont. Folytatni sehogy se lehetett. Ez nem tarthatott életük végéig, Johnny úgyis elhagyta volna. Hogy törvényesen váltak el, s nem ment egyikük jobbra, másikuk balra, az is csak Johnny nagyképűségéből fakadt. Nem a

dolgait akarta rendezni. Mint kiderült, sok más rendezetlenség volt már az életében. De egy idegen mit szól majd ahhoz, hogy egy amerikai csak úgy faképnél hagyta; törvények is vannak, rend, liberalizmus és demokrácia. Ilyenkor, amikor így szavalt a férje, kezdte Annát fojtogatni a sírás. Már rég rájött, hogy az a férfi, akit férjéül elfogadott, egy percig sem szerette. A legbrutálisabb testi vágyon kívül, ő, a magát egykor szépnek és kedvesnek gondoló nő semmi mást sem ébresztett fel benne. Házasságuk utolsó szakaszában a férfi gögje a lehető legundorítóbbá vált. Legalább igyekezett volna olyasmire hivatkozni, hogy nem egymásnak valók, váljanak el békében, valamikor azt hitte, hogy szereti. Ehelyett csak beszélt és beszélt, olyan lendülettel, hogy a különböző pártok szónokait egymás után lepipálta volna.

Anna ekkor érezte igazán, hogy tud gyűlölni. Az első ember, akit igazán gyűlölt, a férje volt. Miért nem adta volna, ha ezt a felfújott hólyagot gögijében meg tudta volna rendíteni; akinek nem volt semmi magasabb igénye, csak alantas szórakozás elégítette ki. Anna majd elájult, mikor két szegény ördög a közönség tetszéséért és pénzéért ragadós, csúszós iszapban agyba-főbe verte egymást, a férje harsányan röhögött. A múltját is megtudta, az csúnyább

volt a cirkuszban látott iszapnál. Egyszer meg is mondta a férfinak, hogy a föld számtalan pontján sok millió rendesebb, műveltebb ember él, de a férfi ezt sem értette, csak legyintett.

Miért volt a házasság? Az egész félreértésen alapult. Anna az Újvilágban nehezen tudott eligazodni. A túl harsány szórakozást ha nem szerette is, de ekkor még az élet nagyobb ritmusa tetszett neki, s mindent elfogadott azzal a mentséggel, hogy ez amerikai, és itt így szokás. Johnny volt az első, akit jobban megismert, s az akkor megmutatózó kisebb furcsaságait azzal mentette, hogy azok a másfajta étellel járnak együtt, s biztosan minden amerikaiban megvannak. A súlyosabb hibák amúgy is a házasság után derültek ki; és akkor kezdődött a pokol. Tehát előbbre kell menni. A két férfi még mindig az ünnepről beszélt. Ó, igazán szép ünnepe utoljára otthon volt. Így jutott vissza mindig a nehezen elérhetőhöz, s nem tudta a gyógyírt megtalálni.

- Mit csináljak? - gondolta. Már nagyon fárasztotta ez a töprengés, választ most se talált.

Újra csak kedves, régi képek kavartak előtte. A férfiak már kifogytak a témából most, ha nem tolakodóan is, de őt figyelték. Mikor ezt észrevette, Jack már meg is szólalt:

- Honnan jött?

- Magyarországról.

Maga sem értette, miért jött ez a válasz az ajkára. Hosszú évek teltek el azóta, hogy az a sorsdöntő utazás történt. Azóta talán mindig utazik. Talán az a végzete, hogy ha szülőföldjét egyszer elhagyta, akkor sehol se legyen otthon. Ezért természetes a válasza. Első pillanatra eszébe se jutott annak a városnak a neve, ahol eddigi élete végleg hajótörést szenvedett; az már nem létezik, rég ködbe merült, de él, és emlékével szíven üt Magyarország. A két férfi csodálkozva nézett rá. Anna hirtelen zavarba jött. Jack nem akart tovább kérdezősködni, elmondta, hogy ők ketten unokatestvérek, és New Yorktól körülbelül száz kilométernyire laknak egy új településen. Azonban az ünnepek miatt rászánták magukat erre az irgalmatlanul hosszú utazásra. A repülőgépet nem szeretik, autón túl fásztó ekkora utat megtenni, ezért vonaton szokták megközelíteni a rokonaikat.

Közben Anna is összeszedte magát. Nem szeretett másképp beszélni, mint ahogy gondolta, de belátta, hogy érthető magyarázatot úgysem tud adni, ezért inkább azt mondta, hogy félreértette a kérdést, s hirtelen a származására gondolt.

Még hosszú volt az út New Yorkig. Bár nem annyira személyes, mint

inkább általános dolgokról beszéltek, a két fiatalember mégis megtudta Annától, hogy ezután New Yorkban fog dolgozni, s az egész hatalmas városban egy ismerőse sincs.

Már majdnem elbúcsúztak egymástól, amikor Anna riadtan vette észre, hogy nem találja azt az újságot, amelyben a hirdetést olvasta a munkahellyel kapcsolatban. Robert azt mondta, hogy egy kis időt úgyis New Yorkban töltenek, így Anna várja a csomagokkal, míg ő az újságárosoknál igyekszik az elveszett újság egy másik példányát megtalálni. Jacknak néhány dolgot kellett elintéznie, ezért ő rögtön búcsút vett tőlük.

Az utasok végtelen tengerében ott állt Anna a világ egyik legnagyobb városában teljesen tanácstalanul és társtalanul. Mennyire szeretett volna most valamelyik pusztai fa alatt ülni s nézni a felhőket.

Különös hangulatuk van az állomásoknak. Valaminek a végét képviselik, s valami újnak a kezdetét.

- Ha tudom is, hogy ez az, amit régóta akarok megtenni, most egy pillanatra minden bizonytalanná válik. Kell-e nekem ez a sürgés-forgás? Négerek jönnek, egy-két sárga arc is feltűnik. Mindenki tart valahova. Vajon mi lenne a válasz, ha egymás után megkérdezném az embereket, hogy ez az állomás, ez az itteni tartózkodás milyen láncszeme az életüknek? Hogy

illeszkedik be céljaik sorába? Vagy már nincsenek is céljaik, csak egy hatalmas üzem alkatrészei csupán; akár fontos kerék, akár szürke csavar, szinte mindegyikük csupán egy fakó, egy megkopott szám. Hol szunnyad bennük az egyéniség? Vagy éppen az tajtékszik belőlük éppoly betegesen, mint Johnnyból? Hej, Napóleonok, Julius Caesarok, mit kerestek a New York-i pályaudvaron? Ebben a rángós tülekedésben más erők sodornak titeket, nem olyanok, mint amelyek esetleges vágyaitokat mozgatják, s nyomotokban mindenütt ott a halál. A pénz hány megszállottja lohol itt! Kopóként űzi az elmúlt napokat, csak vagyona nőjön; űzi az éveket, csak több pénze legyen. Kihívja a halált is, csak gazdagodjék, csak többet tudjon fogyasztani.

Robert messziről lobogtatta az újságot jelezve, hogy Anna ne nyugtalankodjék. Mikor megérkezett, elmondta, hogy a könyvtár nagyon messze van az állomástól. Ő véletlenül ismerős azon a helyen, talán együtt szállást is jobban találhatnak.

Egyhangúan teltek a napok. Anna újra átélte azokat az izgalmakat, melyek minden új helyen megrohanták, s régebben bizonyos kellemes érzéssel is vegyültek, az új, a felfedezés örömeivel. Most azonban minden új, szokatlan lehangolta. A később érkezett, kevésbé fontos csomagjait

nem is akarta kibontani, úgyis annyi vesződéssel jár az újabb csomagolás. Egy szórakozása maradt szürke munkája mellett: a művészetek élvezete. Mivel könyvek közelében dolgozott, egyre többet vitt közülük haza, hogy olvassa őket. A könyvek lapjairól ismeretlen országok meredtek felé; rég megholt emberek, s a velük való ismeretség gyöngéd melankóliával töltötte be lelkét, de ez nem volt kellemetlen.

Nem értette pontosan, hogy miért van, de a regényekből nem egészen olyan embereket ismert meg, mint amilyeneket a valóságban látott. Azok ott a lapokon jellemek voltak, pontosan meghatározott célok lebegtek előttük, melyeket hallatlan áldozatok árán el is értek; hősök voltak, az eszme, a gondolat, az emberhez méltó tettek megvalósítói, és nem egy perpetuum mobile értelmetlen szerkentyűi. Már annyit olvasott, hogy inkább a regények világában élt. Az sem érdekelte, hogy rideg-e az a vasbeton kő-rengeteg, melybe véletlen döntése folytán elvetődött. Az évszakok változásai sem érdekelték, csak a regényekből kialakított világa össze ne omoljon. Csak arra az egyre vigyázott, hogy mai regényt ne olvasson. Néhányat elkezdett, de ilyenkor a paradicsomi ültetvényekre téli fagy szele süvöltött. Erőszak és erőszak, vér és vér. Az

önmagát elveszített ember káini bot-suhintása. Sírós csecsemők fölött megjelent a halál gombafelhője, s üresen állt az ember a lét megoldatlan, pokoli kínjaival.

Hogy meddig tartott volna ez az állapot, nem lehet tudni. Egyszer így is úgyis vége szakadt volna.

Szokatlan nagy levél érkezett Anna számára. Először nem akarta elhinni, hogy neki jött, végül mégis átvette.

Kísérőlevél volt és versek. A levélből megtudta Anna, hogy Robert, akivel együtt utazott, halálosan beleszeretett, csak sehogy sem tudott közeledni hozzá. Így érzelmeit versekben fejezte ki. Robert őszinte kritikus volt. Bevallotta, hogy a versek formáját különösen gyatrának érzi. Tudja, hogy azt a csodát, amely most hatalmába kerítette, csak siralmasan, akadozva képes elmondani, de nem is gondol a versek hivatalos közlésére. Csak silány dokumentumként küldi el őket annak, aki ezt a gyötrelmet és gyönyörűséget rázúdította.

Fájó igazság, hogy igazi művésznek magát sohasem nevezheti, mert ez az érzés most valóban nagy művek alkotására sarkallhatná. De mindig csak lopva, titokban firkálhatott verseket; félt is az emberek kacajától, és igazi elmélyedésre sohasem ért rá, vagy nem is volt képes.

Benne, igaz, megvolt a jó szándék. Érettségi után bölcsészeti karra

iratkozott be, de itt oly mohón annyi mindenhez hozzákezdett, hogy az első év után nagyon rossz eredményt ért el. Mint írta - látnia kellett volna, hogy az egy-két tárgyra, fő témakörre is szűkre szabott agya képtelen a tudomány és a művészet óceánján fennmaradni. Így süllyedt el, a bölcs családi határozat alapján bedugták egy hivatalba, és onnan vagy a nyugdíj vagy az idő előtti halál fogja csak megváltani.

Annát különös módon feldúlta a levél. Amúgy sem volt közömbös az emberek sorsa iránt, de mégis megdöbbenette az, hogy miképpen kerülhetett egy számára egészen idegen ember életének a középpontjába. Kinek vétett azzal, hogy megutált házassága színhelyéről elmenekült egy teljesen idegen környékre, hogy azon a vonaton utazott, hogy sok bánata, gyötrelme ellenére mégis megmaradt szépnek.

Titkos szálak fonják be életünket. Elutazunk messzire, de nem biztos, hogy az a hely, ahova megérkeztünk, volt az eredeti célunk. Nem biztos, hogy az, amit elértünk, volt az eredeti vágyunk.

Ahogy Anna a csodálkozásból ocsúdni kezdett, újra mérlegre tette az előző kínos éveket, és rájött arra, hogy lényegében nem az előző célja, az eltűnés, a mindenről lemondás lehet az egyedül üdvös; most talán másképp jut révbe az élete. Ezt az utolsó megfogalmazást hosszú ideig maga sem akarta így végiggondolni. Előbb egypárszor végigolvasta a sántikáló verseket, melyek közül mindegyik

ugyanazt a szerelmet dadogta el: a megismerés örömét, az érzés elhatalmasodását. Ha szerzőjükben van egy kis humorérzék, akkor a kötetnek ezt a címet adja: „Változatok egy témára”, helyett azonban a következő cím díszelgett legelő: „Szeretlek, Anna”.

A versek olvasása közben Anna megszűnt kritikus lenni, s átalakult megértő nővé.

A levélváltások és találkozások nagyon közel hozták őket egymáshoz. Annának épp az volt a fő öröme, hogy Robert épp Johnny ellentétének mutatkozott. Robertben a felgyülemlett s visszafojtott, szépért való áhítozás most féktelen erővel tört ki, s áradatként özönlött Anna felé, és ő ily módon valóban új világot ismert meg, a szerető emberét. Az érzelmeik építette kristálypalotában észre se vették, hogy ugyanolyan hétköznapi veszik őket körül, mint előzőleg.

A házasság, a nászút azt látszott alátámasztani, hogy két igaz szerelmesnek nem számít a világ szennye; az örömeiket nem zavarhatja, boldogan mehetnek álmaik csodaszigetére. Az új lakás és környezet is ezt hangsúlyozta. Robert szülővárosában dolgozott, s most Annát is ide vitte. Nem volt oly lármás hely, min New York, lakásukból szép kilátás nyílt a közeli tengerre.

Kislányuk született. A szülés hosszú

és fájdalmas volt. Az orvos azt mondta, hogy több gyermeke nem lehet Annának.

Az anyai szeretetben eddig nem ismert boldogságot fedezett fel Anna. A férje nem engedte tovább dolgozni, ezért minden idejét Tündével töltötte. Az angol és a magyar szavak egymást váltva, a világ dolgait, a mindenséget boldogan megnevezve hangzottak el a kislány előtt. Anna át akarta adni gyermekének mindazt, ami benne oly régen, szinte száműzve élt. Úgy gondolta, ha az Újvilágban nő is fel a kislány, a régi hangulatát nem szabad elfelejteni, gazdagabb lesz, ha azt is tudja, s talán egyszer majd meg is látja. Robert mindenben megértette a feleségét. Ő is rendkívüli módon szerette gyermekét, de Anna semmilyen nevelési elve ellen nem szólt.

Teltek, múltak az évek. Tünde meglepő könnyedséggel tanult verseket. Angolt majd tanul az iskolában, akkor egy darabig egyéb feladattal nem lehet fárasztani, Anna épp ezért most nagy lendülettel tanította magyar versekre, mesélt is neki közben.

Ősz volt. Egy kislány hosszú úton járt az iskolába a pusztán keresztül. Kedvenc fái voltak, melyek alatt gyakran megpihent. Semmitől sem félt, mert tudta, hogy a természetben minden barátja. Nem is bántotta

semmi sem. Sokat gondolkozott egy versen, mely szerint ősszel a természet elalszik, de nem hal meg.

- Anyu, hadd tanuljam meg azt a verset! - kérte Tünde mosolyogva.

- Jól van, ha nem is az egészet, de amit a legjobban megértesz, azt máris elmondom - válaszolta boldogan az édesanya.

A tenger aranyló fényben ragyogott. Az anya és a kislány a kertben játszadozott. Ha a nap felhő mögé került, kórusban mondták:

- Bújj ki, napocska! Bújj ki!

A tanítás kezdete közelgett. Robert szabadságon volt, ő vitte be a kislányt a város központjába, ezt és azt venni, megnézni az iskolát. Nagy élmény volt. Tünde már türelmetlenkedett. Annának már hamarabb elintézni valója akadt a városban. Megbeszélték, hogy találkozni.

Robert észre sem vette, oly hirtelen eltűnt mellőle a kislány. Édesanyja felé rohant boldogan kiáltozva. Nagy sebességgel egy sötét autó tűnt fel. A kislány az út közepén. A két szülő szíve mintha egy pillanatra megállt volna. De már nincs, ami segíthetne, az anya tébolyult sírása sem, az apa szörnyű panasza sem. Későn hallatszott a fékcsikorgás. A kislány már halott.

Tömeg. Rendőrség. Kihallgatások. Koporsó. Áldott kis koporsó. Benne egy világ, mely vissza sohase térhet.

Egy mosoly, mely halálba dermedt, egy bimbó, melyet eltapostak.

A fájdalom nem oldódott. A két szülő éjszakákon át virrasztott a kis ágy mellett. Ha egyikük elaludt, hamar felébredt, mert gyermeksírást hallott a kis ágyból, még a pici, gögicselő gyermekét.

Ó, évek, ti csak szürkének látszotok azok előtt, akiknek nincs szemük a látásra. Életeket hoztok és visztek. Csak meg lehetne titeket ragadni és visszaforgatni úgy, hogy eltűnne a kín, melyet magatokkal hoztatok! Mégis jó álmok voltak azok, amelyek a régi éveket idézték fel. De másképp is hallatszott a gyermeksírást: fékcsikorgás közben. Ezt nem lehetett elviselni. Órjító zokogásra ébredt ilyenkor Anna. Erősen őszülni kezdett, de nem festette a haját, mint az idősebb nők erre felé. Az ősz szálakat is úgy tekintette, mint a gyász jeleit.

Hányszor elmentek kettesben a kis sírhoz! A legborzasztóbb az volt, mikor Anna elképzelte, hogy mint tűnhetett el a kis test ott a mélyben. Már nincs rajta semmi hús, csak gyenge, törékeny csontok; az ő boldogsága.

A két házastárs fölött, mint az őszi köd, honolt a mély szomorúság. Az idő múlásával Anna leveleket írt kis szeretteinek, Robert szomorú verseket, de tudták, hogy ezzel mit sem

segíthetnek.

Az évek könnyörtelenül teltek, de van bánat, melyet nem tudnak elmosni, csak átalakítanak. S az átalakulás megriasztotta Annát. A bánat megkövült. Olyan volt, mintha örök lenne. Mintha a boldog gyermekkacaj sohasem lett volna. Mintha a napnak, innen a tengerpartról sohasem mondta volna vékony, éneklő gyermekhang: „Bújj ki, napocska! Bújj ki!”

Robert is átalakult: ügyetlenebb lett, mint valaha. Örökké csak olyasmit mondott: milyen jó lett volna, ha több gyermekük született volna. A sok volna idegesítette Annát, hiszen ő nem tehetett róla.

Egyszer a rádióban egy hangversenyt hallgattak. Nagyon szomorú dallamot játszott a zenekar. A hegedűszólo különösen szívbe markoló volt. A végén mégis valami csoda történt: a bánat feloldódott, megnyugvást hagyott hátra a hallgatóban. Talán azt sugallta, hogyha az embernek a földön többször is végig kell járnia a poklot, feloldás, szabadulás mégis van belőle. Robert így szólt a hangverseny után: - Úgy érzem, a zeneszerző a bánatomat mondta el. Milyen nagy varázslók a művészek! A legnagyobb gyötrelmeket ismerik, mégis találnak gyógyírt. Mit kellett tudniuk, átélniük, hogy mindezt kifejezzék, mégsem roppantak össze, mégis képesek voltak mindent tökéletes formába

önteni.

Ezután fiatalkori terveiről beszélt. Mindketten újra saját életükkel kezdtek foglalkozni, a régivel, a hajdanival, amely már szinte feledésbe merült. Elhatározták, hogy kínos zárkózottságukat azzal is enyhítik, hogy ezentúl hangversenyre járnak.

A karmester magyar neve nem lepte meg Annát. Régóta tudta, hogy az Egyesült Államokban nagyon híres magyar karmesterek vannak.

A név mégis újra régi emlékeket idézett fel. A gyermekkorai emlékei ismét megjelentek, mint valami elveszett boldogság, s ez összefonódott kislánya alakjával, mintha annak ellobbant kis élete és a saját pusztuló, szomorú lénye egy és ugyanaz lenne.

Az első szám Bartók Concertója volt. A gyorsuló és lassuló ütemek közt felszárnyaló fájdalmas dallam hatott az egész hallgatóságra, de talán Annára a leginkább. Ehhez hasonló motívumokat odahaza hallott gyermekkorában. Ó fájdalmas, minden veszteséget elzokogó siratóéneke! Így siratták a halottakat. Bartók kit sirathatott? A hazáját, amelyért itt is fáj a szíve, a közeli városból is mindig visszavágyott, s végül ott temették el.

Pusztai vidék. Egy-két fa nyújtja csapzott ágait. Egy fáradt kislány az egyik alatt megpihen. Boldogan nézi

a felhőket. A természet nem hal meg. De az ember igen! A boldogság meghal! A kislány még nem tudja, mi vár rá. Miért csaptad be, élet, széppel és jóval, ha végül kifosztottad? Bújj ki, napocska! Bújj ki! Érces csengések. A fék csikorog. Ó minden elveszett! Szép vagy, gyönyörű vagy, Magyarország! Annát hangos zokogás rázza meg. Pisszegés. Fel kell állnia. Botrány lesz, ha itt tovább zokog. Robert csitítja, érdekes, hogy mennyire nem érti. Csak ne ülnének ilyen elől! Itt mindenki látja őket. Az egyik tétel véget ért. Most elindulhatnak. A karmester hátranéz, megvárja, hogy elmenjenek. A férj most érthetetlen, szégyelli az esetet. Idegesen hadonászik:

- Jó, jó, hogy szomorú vagy, de miért kell sírni?

Annának fáj az értetlenség. Mintha meg lehetne magyarázni, hogy miért sír

az ember; mintha képletekkel ki lehetne azt fejezni.

Másnap Robert összevásárolt egy csomó újságot. Kíváncsi volt, mit írnak a hangversenyről. Az egyik újságban azt olvasta, hogy egy magyar asszony sírt a Concerto hallgatása közben.

-Hogy ezek a riporterek mit ki nem szaglászhatnak?! - állított be dühösen a feleségéhez. Anna is megnézte az újságot, kicsit megnyugodott. Úgy

gondolta, hogyha senki sem érti igazán, a karmester talán mégis megejthette, hogy miért sírt.

Robert barátai között voltak egészen rokonszenves emberek. Néha összejöttek egy kávéházban. A társaság egyik tagja szicíliai olasz volt. Vele különösen jól el tudott beszélgetni Anna.

Giordano elmondta, hogy csak tanulni ment Amerikába, végül ottrekedt. Bár kinntartózkodása második hónapja után máris olyan nagy honvágyat érzett, hogy rögtön haza akar utazni: Nekünk, európaiaknak mindig az óhaza marad az igazi hazánk. Itt gyökértelenek vagyunk. Európában is a szűkebb hazánk képe az, amely örökké előttünk lebeg. Amint tehetem, visszamegyek.

Anna beszélgetéseik során elmondta egész hosszú történetét. Vak lett volna az olasz, ha a sok fájdalom között a honvágyat nem vette volna észre. Ezért megkérdezte:

- Szeretne-e visszamenni a hazájába?

- Lényegében nem tudom - válaszolta Anna. - Amit elhagytam, már úgysem találnám meg. Mikor eljöttem, túl fiatal voltam ahhoz, hogy most meg tudnám mondani, milyen hatással lenne rám az ottani élet.

- Arról nem sokat tudunk - mondta Giordano -, de nem az a lényeges, hogy számunkra ismeretlen politikai vezetők mit csinálnak, egyetértünk

velük, vagy sem. A hazánk minden körülmény között a hazánk marad.

A vidám Giordano egy szép napon hajóra szállt, és örökre búcsút mondott az Újvilágnak. Robert és Anna kikísérték. A hajó már ment, Giordano fehér zsebkendője úgy lobogott a tavaszi szellőben, mintha győzelmi zászló lenne. Anna úgy érezte, hogy a távolodó hajó a boldogság felé tart, mesés hullámok közepette.

Az ő hajójuk újabb szomorú vizekre tért. Robert egyre fogyott. Erről-arról panaszkodott, de nem akart orvoshoz menni. Mikor Anna mégis elvitte, a rák már nagyon előrehaladott állapotban volt.

Hosszú, hosszú haláltusa kezdődött. Anna ekkor látta, ekkor élte át igazán, hogy mennyire szereti férjét. Ha néha nem értettek is egyet, most szívesen vállalta volna a kínokat, a betegséget helyette. De az ilyen szerepcserét megtiltja az élet. Azt hisszük, életünket magunk irányítjuk, mégis örökké zsarnoki falakba ütközünk.

A tengerparton két virágos sír van egymás mellett: az apa és a lánya. Egy gyászruhás, ősz asszony gondozza a virágokat. Az arca még most is szép. Hosszan el-elmereng azon, hogy milyen különös, két sír, két élet. Az idegennek semmit se jelent. Ő tudja róluk a legtöbbet, még most is ő szereti mindkettőt a legjobban.

Néha arra is gondol, hogy hazalátogat.

Megkeresi múltja tanúit. De már nem megy el végleg, a sírok idekötik. Nehezen határozza el magát mindenre. Iratokat kell beszereznie. Végül már mindene megvan. A városban van, nála van minden úti okmánya.

Kislány szalad az úton. Nagy sebességgel egy fekete autó száguld, a gyermek sikoltva megtorpan előtte. Anna, mint a villám, ott terem. Szinte eldobja a veszélyes helyről a kislányt, de ő elesik. Fékcsikorgás. Kavarodás. Tömeg. Rendőrök. Sérülés. Életveszélyes. Menthetetlen.

A kórházban még néha eszméletre tért. Az orvosok nem értették, hogy ilyenkor miért láttak mindig boldog mosolyt az arcán. Ilyen sebektől, ilyen sérülésektől el szokott torzulni a betegek arca. De őt már nem gyötörték a test fondorlatai. A nyelve is megsérült, beszélni már nem tudott, így a teljesen idegen helyen senki se tudhatta, hogy mi tette boldoggá utolsó perceit.

